

16.10.2023

Група № 15

Урок № 14

Тема уроку: «Комедія «**Мартин Боруля**», її сценічна історія. Дворянство як міф про краще життя. Підміна особистісних етичних цінностей (чесності, порядності, працелюбства) становою приналежністю. Психологічна переконливість розкриття образу Мартина Борулі»

Мета уроку: ознайомити учнів із змістом комедії, її сюжетом та композицією, розвивати вміння аналізу драматичного твору, характеризувати головних героїв та інших персонажів, пояснювати засоби їхнього комічного зображення, довести драматургічну майстерність І. Карпенка-Карого у п'єсі; спонукати учнів до реальної оцінки своїх здібностей і поведінки, виховувати повагу до людських чеснот, простоту у взаєминах із людьми.

Матеріали до уроку:

1. Опрацюйте ст. 71-72 у базовому підручнику: *Українська література (рівень стандарту): підручник для 10 кл. закл. загальн. середн. освіти/ Олександр Авраменко. – К.: Грамота, 2019. – 256 с.*

2. **Перегляньте відео до уроку на YouTube:**

https://www.youtube.com/watch?v=ZqzhP3G8RwU&ab_channel – екранізація п'єси *Мартин Боруля*.

3. **Законспекуйте матеріал до уроку в робочому зошиті (ОСНОВНЕ):**

Івана Карпенка-Карого справедливо можна вважати одним із засновників театру корифеїв (1882 рік). Іван Франко про нього писав: «...**Він був одним з батьків новочасного українського театру, визначним артистом та при тім великим драматургом, якому рівного не має наша література**».

«Мартин Боруля»

(1886)

Літературний рід: драма.

Жанр: трагікомедія.

Тема: дворянство як найсокровенніша мрія.

Основні ідеї: викриття хабарництва в судочинстві, засудження відмови від

особистісних цінностей заради станової приналежності.

Сюжет.

В основу сюжету твору покладено невігадану анекдотичну історію гонитви селянина за дворянством і втрати надії на нього через прикрий недогляд, допущений писарем у минулі часи — розбіжність в одній-єдиній літері прізвища. Драматург узяв родинну подію, коли батько Карпо Адамович намагався довести своє дворянство, щоб вивести принаймні дітей із селянського стану за походженням у стан панський. Та всі старання пропали марно.

У документах його прізвище фігурувало в двох різновидах: **Тебілевич і Тобілевич**. Іван Карпенко-Карий добре пам'ятав, що довелося пережити батькові після офіційної відмови йому в дворянському званні. Старий, як і головний герой драми «Мартин Боруля», мало не помер від образи.

Композиція: комедія в 5-ти діях — так визначив жанр твору автор. Події відбуваються протягом кількох тижнів.

Зав'язка: Боруля подає в суд на Красовського. (Навіщо ж дворянство Борулі? Він не бідний, не обділений розумом та повагою поміщиків. Дворянство для Борулі – це самозахист, справа честі, бо Мартина пан Красовський назвав бидлом, а його сина — телям. Боруля наполегливо, із завзяттям судиться, викидаючи гроші на вітер, і навіть не розуміє, що повірений Трандалєв просто дурить його.)

Розвиток дії: Боруля намагається прищепити членам своєї родини дворянські риси. (Що ж вимагав він від своєї сім'ї?)

Кульмінація: головний герой дізнається про відмову в дворянстві. (Що стало причиною?)

Розв'язка: усвідомлення Мартином своєї помилки. Згода на одруження дітей.

Уперше драму було надруковано у львівському журналі «Зоря» у 1891 році.

Роль Мартина Борулі блискуче грав Марко Кропивницький.

Короткий зміст трагікомедії

«Мартин Боруля»

Події у драмі відбуваються в середині XIX століття у родині багатого орендатора землі.

Дійові особи:

- багатий селянин Мартин Боруля;

- його дружина Палажка;
- діти: Марися й Степан;
- багатий шляхтич Гервасій Гуляницький та його син Микола;
- реєстратор з ратуші Націєвський;
- повірений Трандалев;
- наймити Омелько й Трохим.

Дія I

Мартин Боруля збирається подати позов на шляхтича Красовського, який назвав його «бидлом». Впевненості у вигравші справи йому додає документ Дворянського зібрання про приналежність до дворянського роду. За справу береться повірений Трандалев, з монологу якого дізнаємося про те, що він веде «діло Борулі проти Красовського, а діло Красовського — проти Борулі». Мартин хоче видати заміж дочку за чиновника Націєвського і просить сина привезти губерньського секретаря в гості. Батько дорікає Марисі за «мужичу вимову», змушує говорити «папінька, мамінька». Марися любить Миколу, вони хочуть повідомити батьків про весілля. У комічному плані передається підготовка Омелька до поїздки в місто із Степаном, якого слід називати паничем.

Дія II

Гервасій Гуляницький завадить розмову про весілля свого сина Миколи з дочкою Борулі Марисею. Боруля відмовляє, посилаючись на те, що дочка його дворянка. Палажка радіє, що матиме такого гарного зятя, але Мартин переконує дружину, що не сьогодні-завтра їх утвердять у дворянстві, тому Марися вийде заміж за секретаря—реєстратора. Палажка погоджується з ним і збирається розпитати про всі звичаї та порядки дворянські. З міста повертається Омелько, у якого украли свитку, чоботи і прекрасних хазяйських коней. Мартин з гіркотою промовляє: «А синок...синок!.. Я тут із шкури вилазю, щоб його в люде вивести, а він там п'янствує...»

Дія III

Мартин обурений документом про те, щоб його вивезти з маєтку Красовського. Мріє про той час, коли дочку «пристроїть» і заживе по-дворянськи: собак розведе, буде їздити на полювання, у карти грати. Посилає Омелька на дорогу, щоб той завчасно попередив про приїзд жениха. Микола розповідає Марисі про сварку батьків, про те, що Гуляницький наказує сватати дочку

Котовича. Марися в розпачі, вона радить покоритися батькові, але не поспішати із сватанням. Мати не підтримує дочку, бо не хоче сваритися з чоловіком. У цей час приїздить Націєвський — з гітарою в руках, у шерстяній накидці.

Дія IV

З розмови Борулиних наймитів дізнаємося, що Мартин купив «якісь бумаги на Красовського, а Красовський заплатив дорожче, і він (повірений) продав йому бумагу вже на нашого пана». Націєвський не приховує, що приїхав одружуватися з розрахунку, і заздалегідь виторгував у майбутнього тестя неабияке придане, про що Мартин Боруля сповіщає Палажці з простодушною наївністю: «500 рублів приданого, весілля на наш кошт, 2 години доставлять в город топливо і деякі предмети на продовольствіє і хату поставити у городі». Марися говорить Націєвському, що любить іншого. Це не зупиняє жениха, який вважає, що жінки від нього «тануть». Підслухавши розмову Мартина з Палажкою про вибір майбутніх кумів, секретар остаточно вирішує тікати із заручин, сумніваючись, чи не підсунуть йому наречену, яка чекає дитину.

Дія V

Боруля, наздогнавши Націєвського, лупцює його. Додому повертається Степан, тому що після скасування земського суду залишається безробітним. Марися розповідає, що Мартин занедужав після звістки про те, що потрібно виселитися з орендованої землі. Крім того, із Сенату надійшла відмова, бо в одному документі написано не «Боруля», а «Беруля». На допомогу приходить Гуляницький, який умовляє Борулю відмовитися від дворянства. Мартин спалює злочасні документи, які гарантували йому дворянство, й вирішує одружити Марисю з Миколою. Думка про дворянство нащадків залишається його найсокровеннішою мрією, тому Боруля звертається до Миколи й Марисі зі словами: «Вчіть дітей своїх, щоб мої онуки були дворянами».

4. Виконайте тестові завдання.

1. До українського театру корифеїв НЕ НАЛЕЖАВ:

А Микола Кропивницький

Б Микола Садовський

В Панас Саксаганський

Г Іван Карпенко-Карий

Д Іван Котляревський

2.Новий український театр започатковано виставою:

А «Наталка Полтавка» Івана Котляревського

Б«Назар Стодоля» Тараса Шевченка

В«Талан» Михайла Старицького

Г«Глитай, або ж Павук» Миколи Кропивницького

Д «Хазяїн» Івана Карпенка-Карого

3.Справжнє прізвище І. Карпенка-Карого:

А Саксаганський

Б Садовський

В Барілотті

Г Тобілевич

Д Карпенко

4.За жанровою ознакою «Хазяїн» І. Карпенка-Карого:

А трагедія

Б комедія

В власне драма

Г трагікомедія

Д містерія

5. Жодного разу на сцені не з'являється дійова особа:

А Омелько

Б Трохим

В Націєвський

Г Красовський

Д Гуляницький

6. Репліка «Виграв чи програв, а грошики дай! Живи — не тужи! Все одно що лікар: чи вилічив, чи залічив — плати!» належить:

А Націєвському

Б Степанові

В Трандалеву

Г Гервасію Гуляницькому

Д Мартину Борулі

7. Репліка Мартина Борулі "дорогою не балакай до мене, бо я тебе, капловуха собако у чисто всього обпатраю!"» адресована:

А Омелькові

Б Трохимові

В Миколі

Г Націєвському

Д Гуляницькому

8. Найбільшим комізмом сповнені діалоги між Мартином і:

А Палажкою

Б Степаном

В Омельком

Г Трохимом

Д Марисею

9. Події у творі «Мартин Боруля» розгортаються в такій послідовності:

А викрадення коней в Омелька — приїзд на заручини Націєвського — згода Борулі на шлюб Марисі з Миколою — звільнення Степана з роботи

Б приїзд на заручини Націєвського — згода Борулі на шлюб Марисі з Миколою — звільнення Степана з роботи — викрадення коней в Омелька

В приїзд на заручини Націєвського — викрадення коней в Омелька — згода Борулі на шлюб Марисі з Миколою — звільнення Степана з роботи

Г викрадення коней в Омелька — приїзд на заручини Націєвського — звільнення Степана з роботи — згода Борулі на шлюб Марисі з Миколою

Д згода Борулі на шлюб Марисі з Миколою — викрадення коней в Омелька — приїзд на заручини Націєвського — звільнення Степана з роботи

10. «Мартин Боруля» має такі композиційні особливості:

А ремарки, три дії, події відбуваються в домі Борулі

Б п'ять дій, події відбуваються протягом кількох тижнів

В ремарки, вставки народних пісень, п'ять дій

Г об'ємний пролог на початку твору, чотири дії

Д невеликі репліки, кульмінація на початку твору

11.

1 Мартин	А Поросят тільки у ночвах патрають, а ти хочеш благородного чоловіка...
2 Омелько	Б Краще жить на світі щасливим мужиком, ніж нещасним паном — це всяке знає!
3 Марися	В Красовський державець... — вір мені, що як будеш отак роздувать свій гонор, то Красовський з'їсть тебе!..
4 Трандалев	Г Їзду на своїх конях по просителях: і коней годують, і мене годують, і фурмана годують, і платять!.. Д Та я ж письменоводителеві над ночвами ціле відро води на голову вилив.

12.

1 Мартин	А біжить до шпилья виглядати гостя
2 Гервасій	Б тікає із власних заручин
3 Націєвський	В просить благословити дітей до шлюбу
4 Трандалев	Г спалює папери про дворянство Д працює повіреним в обох ворогуючих сторін

Фото виконаних завдань надсилати мені на електронну пошту

ledishade@ukr.net .

У темі листа вкажіть ваше прізвище, предмет, номер групи та № уроку.

16.10.2023

Група № 15

Урок № 15

Тема уроку: «Хазяїн» І. Карпенка-Карого (позакласне читання).

Мета уроку: продовжити знайомство з творчістю письменника, драматурга, з персонажами його творів, ознайомити учнів із поняттям «соціально – сатирична комедія», розкрити тему та ідею твору, охарактеризувати образ Пузиря; удосконалювати навички характеристики літературного героя, вміння аргументовано відстоювати власну позицію; виховувати повагу до людей, вміння здійснювати життєвий вибір.

Матеріали до уроку:

1. Опрацюйте ст. 68 у базовому підручнику: *Українська література (рівень стандарту): підручник для 10 кл. закл. загальн. середн. освіти/ Олександр Авраменко. – К.: Грамота, 2019. – 256 с.*

2. **Перегляньте відео до уроку на YouTube:**
https://www.youtube.com/watch?v=j5WVgshtGm0&ab_channel – екранізація комедії «Хазяїн».

3. **Законспектуйте матеріал до уроку в робочому зошиті (ОСНОВНЕ):**

Історія створення комедії

«Хазяїн» — соціальна комедія Івана Карпенка-Карого, написана в 1900 році. У ній драматург висвітлює явище становлення нової селянської української буржуазії в кінці 19 ст. Автор характеризував п'єсу, як злу сатиру на людську любов до стягання без жодної іншої мети.

Іван Карпенко-Карий виношував образи сільського мільйонера Терентія Пузиря та його оточення понад 10 років, з часу написання п'єси «Сто тисяч». Роботу над твором він завершив весною 1900 на хуторі Надія, названому так на честь першої дружини, Надії Тарковської.

Прообразами головного героя п'єси, Терентія Пузиря, були українські підприємці на зразок Терещенків та Харитоненків, становлення яких відбувалося в умовах розвитку капіталізму в тодішній Російській імперії і на території України, зокрема.

Через образ Терентія Пузиря, вихідця з селян, який швидко розбагатів, скуповуючи землі, Карпенко-Карий проводить основну ідею твору.

У листі до сина Назара від 26 березня 1900 року драматург повідомляв: «Я пишу нову комедію «Хазяїн», але діло туго йде, часто голова болить. Однак перший акт готовий, і я ним наче задовольняюсь. Хоч то раз у раз так зі мною буває: поки пишу, задовольняюсь, а напишу — недоволен». Через три тижні робота над комедією була завершена. «Уже кінчаю нову комедію «Хазяїн», — писав автор тому ж адресатові в листі від 14 квітня 1900 року. Ключ до розуміння цього твору нам дав сам автор: «Хазяїн» — ...зла сатира на чоловічу любов до стягання без жодної іншої мети. Стягання для стягання!»

Робота над текстом твору

«Хазяїн» - художнє продовження «Ста тисяч», комедії, створеної 1889 року. Звідти бере початок образ Пузиря, який близький по духу головному герою п'єси «Сто тисяч».

В ньому така сама жадоба ненаситна до збагачення, дикість натури користолюбця та аморальність, як і в Пузиря з твору «Хазяїн». Автор писав 1900 року своєму братові Панасові Саксаганському: *«Комедія ця дуже серйозна, і я боюся, що буде дуже скучна для публіки, котра від комедії жде тільки сміху, (Хазяїн) же - зла сатира на чоловічу любов до стягання без жодної іншої мети. Стягання для стягання! Побачимо, як-то вона піде!»*

Тема твору – це показ людської любові, пристрасті до збагачення, «без жодної іншої мети. Стягання для стягання!»(автор визначив тему сам)

Сюжет твору

Сюжет побудований на основі життєвих конфліктів, породжених законами життя. Багатий землевласник прагне досягти максимальних прибутків шляхом експлуатації робітників, розорення бідняцьких господарств. Заради наживи він іде навіть на шахрайство. Мільйонер Пузир домовляється з Маюфесом про участь у шахрайстві і дає вказівки своїм управителям посилити експлуатацію строкових робітників, позбавити їх землі. Ці плани Пузиря становлять **зав'язку комедії**. Під час здійснення хижацьких планів виникають різні ускладнення, конфлікти. Стався бунт робітників і селян, розкрито шахрайство, Пузир тяжко захворів. Загострення цих конфліктів становить **кульмінацію комедії**. Фінал п'єси водночас гротескний і трагічний — «пузир» лопнув — Терентій Пузир помирає

від розриву нирки
(це розв'язка).

Основна ідея твору— моральне звиродніння стяжателя, для якого зиск понад все, і який не зупиняється перед жодними аферами, лише б помножити свої статки.

Жанр твору

Це комедія соціально-сатирична, бо викриває і висміює явища, породжені капіталістичним ладом, аморальність вчинків і капіталістів-землевласників. Дію п'єси рухають самі її основні конфлікти.

Драматичний конфлікт

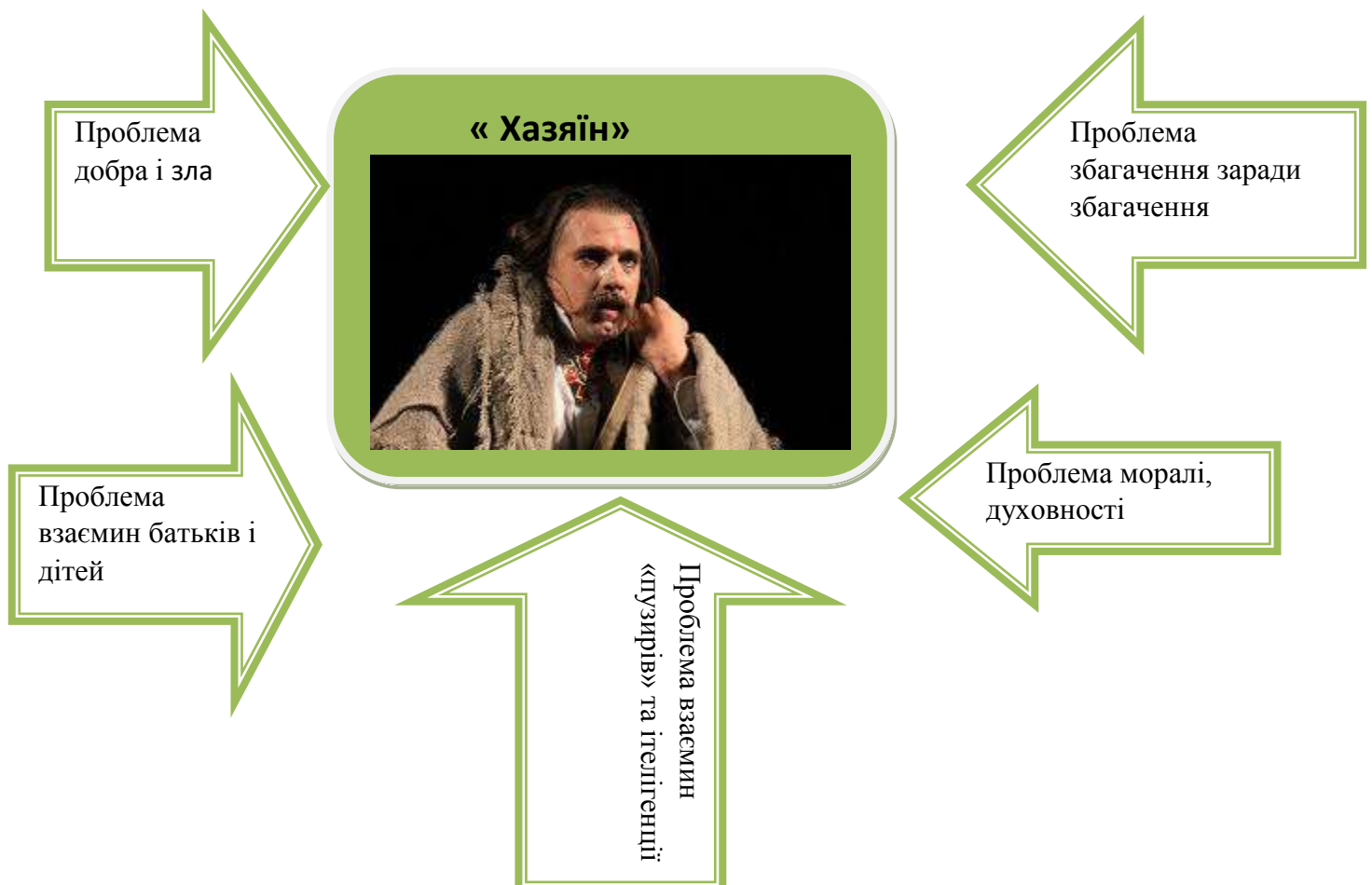
Усі сюжетні лінії і колізії тісно переплітаються і становлять основу драматичного конфлікту, в основу якого лежить суперечність між безмежною жадобою наживи мільйонера-землевласника і тим, що , за влучним висловом одного з персонажів, «не може разом все ковтнути».

Конфлікти: Пузир і закон;

Пузир і робітники;

сімейний конфлікт.

Проблематика твору.

- *Проблема добра і зла* (Пузир, Феноген, Ліхтаренко; загибель Зозулі).

- *Проблема збагачення заради збагачення* (Пузир — історії з халатом та кожухом, авантюра з переховуванням статків банкрута Петра Михайлова, епізод з гусьми — «грабіжниками» Пузиревого добра).

- *Проблема взаємин батьків і дітей* (Пузир — Соня).

- *Проблема взаємин «пузирів» та інтелігенції* (Пузир — Золотницький, Пузир — Калинович, Пузир — Соня).

- *Проблема моралі, духовності* (Пузир: пам'ятник Котляревському і орден Станіслава — що вагоміше і що вигідніше? Зневага до бідного інтелігента Калиновича — і дозвіл на одруження Калиновича з Сонею (виявляється, що брат Калиновича — прокурор і може врятувати Пузиря від тюрми і ганьби!)

Екранізація твору

«Хазяїн» — фільм режисера Юрія Некрасова, знятий на студії «Укртелефільм» у 1979 році..

4. Зробити характеристику головного героя за опорним планом.

1) Соціальне й економічне становище Терентія Пузиря.

2) Особливості образу Пузиря:

- ненаситна жадоба збагачення як основна і визначальна риса характеру;

- інші риси характеру Пузиря - безчесність, несправедливість, жорстокість, бездушність, деспотичність, некультурність, честолюбність, скупість, жадібність.

3) Типовість образу Пузиря.

Фото виконаних завдань надсилати мені на електронну пошту

ledishade@ukr.net .

У темі листа вкажіть ваше прізвище, предмет, номер групи та № уроку.